

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Projekts “Nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošana izglītojamo talantu attīstībai”

Nr. 8.3.2.1./16/I/002

Kāpēc ir nepieciešama sadarbība ar ģimeni?

Sadarbība ar vecākiem un vecāku konsultēšana ir obligāts izglītības iestādes uzdevums. Izglītības iestādei ir jāinformē vecāki par vīzijām un darbību, kas saistīta ar bērnu talanta potenciāla identificēšanu un veicināšanas iespējām. Vecākiem ir jāzina, kā rīkoties, ja rodas jautājumi par bērna spējām un to attīstību. Lai nodrošinātu veiksmīgu sadarbību ar vecākiem šajā jomā, pedagogiem ir nepieciešams būt kompetentiem:

- 1) sniegt vecākiem atbalstu un padomus par bērna talanta veicināšanu;
- 2) sekmēt sadarbību starp pedagogiem un vecākiem, lai varētu pēc iespējas pilnvērtīgāk reaģēt uz bērna vajadzībām;
- 3) sniegt informatīvu atbalstu vecākiem par bērnam piemērotāko aktivitāšu nodrošināšanu ārpus izglītības iestādes;
- 4) nodrošināt vecākiem iespējas savstarpēji apmainīties ar pieredzi un informāciju.

Kas ir jāievēro sadarbībā ar vecākiem?

Pirmkārt, uzmanīgi jālieto termins “talants”, jo ar to ir saistīti ļoti daudz aizspriedumu sabiedrībā. Sarunās ar vecākiem nozīmīgi ir izvēlēties neitrālus jēdzienus – spējas, intereses. Īpaši, ja bērns ir pirmsskolas vai sākumskolas vecumā. Vecākiem ir nepieciešams apzināties, ka nav tā, ka bērnam ar priekšlaicīgu intelektuālu briedumu uzreiz ir nodrošinātas labas nākotnes iespējas un viņš jau ir sasniedzis augstu līmeni kādā talanta jomā.

Pedagogiem nepieciešams rūpīgi pārdomāt, kā raksturot sarunās ar vecākiem konkrētā bērna talanta potenciālu.

Otrkārt, sabiedrībā bieži par bērnu ar augsti attīstītām spējām ir izveidots tēls, ka šādi bērni ir “grūti” un sociāli izolējušies. Šīs klišejas dēļ rodas iespaids, ka

talanta attīstība vienmēr ir saistīta ar kādām personas īpatnībām. Bērni, kuriem ir novērots talanta potenciāls kādā jomā, neatšķiras no citiem bērniem, proti, viņi ir citādi tikai intelektuālajā ziņā vai kādā citā talanta izpausmes jomā. Nepastāv nekādas ģenētiskas sakarības starp augstām intelektuālām spējām un citām personības emocionālajām vai sociālajām pazīmēm. Viena no atšķirībām, kas ir ievērojama starp bērniem ar augsti attīstītu talanta potenciālu un vidēji attīstītu talanta potenciālu, attiecas uz personības pazīmi – atvērtība jaunai pieredzei un idejām. Sensibilitāte bērniem ar augstu talanta attīstības pakāpi nav novērojama biežāk kā citiem bērniem. Reizēm tiek uzskatīts, ka bērni, kuriem ir augstākā pakāpē attīstīts talants kādā jomā, ir īpaši apdraudēti (klasiskā ģēnija tēls): melnholisks vienpatis, nevis priecīga un sociāli integrējusies persona. Bērna talanta attīstība vienmēr ir saistīta ar labu psihisko veselību. Principā bērni ar augstu talanta potenciālu nav ne vairāk un ne mazāk uzņēmīgi pret psihiskām problēmām un attīstības traucējumiem, kā bērni ar vidēji attīstītu talantu. Kopumā nav konstatējama ne pozitīva, ne negatīva sakarība starp psihisko veselību un augstu talanta potenciāla esamību. Tāpēc šajā ziņā vecākiem nav īpaši jāraizējas. Bērniem ar augstu un vidēju talanta potenciālu intereses praktiski neatšķiras. Bērni ar augstu talanta potenciālu vairāk ir tendēti interesēties par literatūru, mūziku un skolai tuvām tēmām un mazliet mazāk par brīvā laika pavadīšanas tēmām, piemēram, televīzija vai sports. Vecākus vajag “nomierināt” šajā jomā, īpaši, ja bērnam tiek izvirzīta hipotēze – augsts talanta potenciāls. Bērnam ir augsts talanta potenciāls kādā jomā, taču vienlaikus tas ir pavisam “normāls” bērns. **Pedagogiem ir jābūt gataviem saskarties ar vecāku aizspriedumiem un kļūdainiem spriedumiem par talantīgu bērnu un sniegt vecākiem teorētisko informāciju par attiecīgo tēmu.**

Treškārt, tāpat kā visiem bērniem, arī bērniem ar augstu talanta potenciālu ir vajadzīgs vecāku atbalsts. Intelektuālo spēju dēļ var gadīties, ka viņiem vairs nepietiek ar to mācību saturu, kas der vienaudžiem. Vecākiem ir īpaši jāpārdomā par to, lai bērni saņemtu attīstībai atbilstošus mācīšanās izaicinājumus. Bez ierosmēm un izaicinājumiem iznīkst arī augsti attīstītas intelektuālās spējas. Vecākiem patīk lepoties ar savu bērnu, par bērna sasniegumiem, taču ir jābūt piesardzīgiem, jo tas var kaitēt bērnam. Joprojām daudziem cilvēkiem ir

aizspriedumi par talantīgiem bērniem, tāpēc viņu attieksme pret šiem bērniem var būt neatbilstīga. Informācija par savu talanta potenciālu bērnam ātri vien var kļūt apgrūtināša. No otras puses arī talanta noklusēšana var izrādīties problēmiska. Pats svarīgākais, lai bērnam ir iespēja runāt ar vecākiem brīvi un nepiespiesti par savu talanta potenciālu un tā attīstības iespējām.

Vecākiem ir jāsaprot, ka “talanta potenciāls” katram bērnam nozīmē atšķirīgas spējas vai mācīšanās vajadzības. Tāpēc jēdziens “bērna talants” katrā individuālā gadījumā vienmēr ir jāinterpretē un tam ir jāpiešķir konkrēts saturs (“kādas ir bērna īpašās spējas?”). Lai bērns varētu savas spējas attīstīt un realizēt augstos sasniegumos, **pedagogam un vecākiem ir jāatbalsta vienam otru sarunās par to, kā var risināt radušās problēmas un kā tās ir veidojušās, jo ir tikai viens svarīgs nosacījums – jāatrod visas iespējas, kā bērna talantu veicināt, nevis bremsēt.**

Kā vecāki var veicināt bērna talanta attīstību?

Bērna talanta attīstībā pats svarīgākais ir piemērota, bērna vajadzībām un spējām atbilstoša vide, bērnam ir vajadzīgi pieaugušie, kas viņu saprot – gan ar prātu, gan ar sirdi. Mazākiem bērniem svarīgākais ir korektas un detalizētas atbildes uz visiem jautājumiem. Tas nav nekas, ja pieaugušie atzīst, ka kaut ko precīzi nezina. Jautājuma noskaidrošanā var palīdzēt enciklopēdija, internets vai citu ģimenes locekļu un draugu izvaicāšana. Arī vecāki bērni uzdod daudz jautājumu, uz kuriem vienmēr ir jācenšas atbildēt. Bērns no tā secina, ka vecāki uztver viņu nopietni un par viņu rūpējas. Taču bērnam ir arī jāmacās akceptēt, ka ne vienmēr vecāki varēs iesaistīties garās diskusijās.

Vecākiem ir būtiska loma bērna talanta veicināšanā. Bērnam ir svarīgi redzēt, kā vecāki izmanto un pielieto savas spējas, jāļauj bērnam iesaistīties vecāku aktivitātēs. It sevišķi nozīmīgi talantīgām meitenēm, kurām ir pozitīva attieksme, piemēram, pret matemātiku, datoriem, dabaszinātnēm un tehniku, gūt no mammām atbalstu savām matemātiskajām vai tehniskajām interesēm.

Vecākiem ir jāpievērš uzmanība bērna kognitīvo, emocionālo un sociālo spēju agrai attīstībai. Nevienā attīstības fāzē bērni neiemācās tik daudz (un tik

labprāt), kā pirmajos dzīves gados. Daudzas spējas attīstās uz dažādu pamatprasmju bāzes. Ja pamatprasmes nav apgūtas, tad tas var ietekmēt arī tālāko attīstību.

Vecāku kompetence bērna talanta veicināšanā:

- saskatīt savos bērnos spējas un talantus;
- iedrošināt bērnu atrast sev interesējošās jomas un, cik vien iespējams, atbalstīt bērna intereses;
- palīdzēt bērnam apzināties un akceptēt savas stiprās un vājās puses;
- palīdzēt bērnam ar cieņu izturēties pret savām spējām un apzināties, ka tas nav nekas neparasts – noteiktās jomās būt pašam labākajam klasē;
- palīdzēt izvirzīt reālas cerības un prasības, lai nezaudētu drosmi un justos uztverts nopietni;
- iedrošināt bērnu būt patstāvīgam, tai pat laikā izvirzīt skaidrus noteikumus (saudzīga vadīšana);
- izvairīties no tā, kas var apslāpēt bērna vēlmes un mērķus un līdz ar to bremsēt viņa talanta attīstību;
- palīdzēt atrast bērnam mērķus (svarīgus un nozīmīgus bērnam; formulēt to drīzāk kā ceļa sākumu, ne beigas; konkrētā dzīves situācijā sasniedzamus).

Bērniem ir noteiktas vajadzības un īpatnības, kas izraisa noteiktu vecāku reakciju, savukārt, vecākiem ir noteiktas atbildes iespējas un rīcības veidi, kas ietekmē bērnus.

Par kādiem bērna emocionālajiem izaicinājumiem vecākiem jābūt informētiem?

Bērniem arī ar augstu talanta potenciālu kādā jomā ikdiena **nesastāv tikai no sarežģītām domāšanas operācijām un problēmu risināšanas, viņu jūtas un emocionālie pārdzīvojumi ir tikpat svarīgi kā citiem bērniem.** Šajā ziņā viņi ne ar ko neatšķiras no citiem bērniem. Tomēr **dažos gadījumos īpašs intelektuālās spējas var būt bērnam īpašs izaicinājums.** Piemēram, izcilai atmiņai, novērošanas un kombinēšanas spējām ir ne tikai pozitīvās puses. Ja

bērns ir bailīgs, tad šīs spējas var izpausties arī tā, ka viņš jau iepriekš “izdomā” visas iespējamās grūtās situācijas, un tāpēc pasaule viņam šķiet ļoti draudīga. Bērnam ar vecākiem svarīgi runāt par viņa bailēm un palīdzēt tikt galā ar šīm izjūtām, izgaisināt pārspīlētās bažas un bailes.

Ja bērns vecākus bieži pārsteidz ar ātru uztveres spēju, izciliem mācību sasniegumiem un kopumā ar savu uzvedību (ko parasti var sagaidīt tikai no vecākiem bērniem), tad var gadīties, ka vecāki ar laiku šāda bērna uzvedību uztver kā pašsaprotamu un to pieprasa no jauna. Ja bērns agri gūst sasniegumus kādā jomā, tad viņš pats arī var “dzīvot” ļoti lielas cerībās. **Gan pašā, gan citu “uzliktās” cerības atsevišķi bērni var izjust kā ļoti lielu spiedienu.** Ja gadās, ka sasniegumi neattaisno cerības, tad atsevišķi bērni sevi uztver kā neveiksmīniekus un reaģē ar vēl lielāku centību vai arī zaudē ticību saviem spēkiem un mērķiem.

Priecāties par sava bērna panākumiem un spējām un teikt viņam, ka lepojas ar viņu – tas ir svarīgi. Tomēr **vienmēr vajag skaidri norādīt, ka augstas intelektuālas spējas ir ļoti noderīgas, taču tās nenosaka cilvēka vērtību.** Neraugoties uz bērna īpašajām domāšanas spējām, vienmēr vajag pievērst uzmanību arī viņa neintelektuālajām pusēm un īpašībām un atbalstīt to pilnveidošanu.

Literatūra

1. Begabte Kinder finden und fördern. Ein Ratgeber für Eltern, Erzieherinnen und Erzieher, Lehrerinnen und Lehrer. Herausgeber Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF). Referat übergreifende Fragen der Nachwuchsförderung, Begabtenförderung 11055 Berlin. 2010
2. Begabte Kinder finden und fördern. Ein Wegweiser für Eltern, Erzieherinnen und Erzieher, Lehrerinnen und Lehrer. Herausgeber Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF). Referat übergreifende Fragen der Nachwuchsförderung, Begabtenförderung 11055 Berlin. 2015
3. Besondere Begabungen an weiterführenden Schulen finden und fördern. Hrsg.: Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung. München 2011
4. Jüling, I. (2011). Neugierig + talentiert = hochbegabt? Hochbegabte (an)erkennen und fördern. Pieejams: https://www.bildung-lsa.de/files/0e2348c8f5115beca2bb6f9f6b7c0cfd/hochbegabung_dialog.pdf [skatīts 04.12.2018]
5. Preckel, F.; Eckelmann, C. (2008). Beratung bei (vermuteter). Hochbegabung: Was sind die Anlässe und wie hängen sie mit Geschlecht, Ausbildungsstufe und Hochbegabung zusammen? In: Psychologie in Erziehung und Unterricht, 55, S. 16–26
6. Schulte zu Berge, S. (2005). Hochbegabte Kinder in der Grundschule Erkennen - Verstehen - Im Unterricht berücksichtigen. Bd. 3, 2. Auflage, LIT Verlag Berlin-Münster-Wien-Zürich-London.